

IN MEMORIAM
DR. J. A. W. VAN LOON

Zeer velen, uit alle deelen des lands, hadden op den mooien lentedag van den 24sten April, behoefte gevoeld, zich naar Nijmegen te begeven, om op de begraafplaats „Rustoord” Dr. V a n L o o n, den beminden collega en docent, de laatste eer te bewijzen.

Ik ben er zeker van, dat velen daar hadden willen getuigen, welk groot verlies de tandheelkunde in het algemeen, door zijn heengaan heeft geleden, ware het niet, dat op verzoek van den overledene aan de groeve geen toespraken zouden worden gehouden.

Een groot aantal van de Nederlandsche tandartsen toch, onder wie ook ondergeteekende, heeft een deel van hun tandheelkundige vorming te danken aan Dr. V a n L o o n. Zij zullen zijn vriendelijke persoonlijkheid, zijn onderricht, zijn voordracht, zijn behandeling van de leerstof, vaak met humor getint, niet licht vergeten. Mijn jaargenooten zullen zich den dag herinneren, waarop de jeugdige V a n L o o n, de lokalen in de Wittevrouwenstraat betrad in den cursus 1909—1910 en hoe hij op ons eerste-jaars meer den indruk maakte van een oudere-jaars student dan van een assistent van den directeur J o h n E. G r e v e r s. Deze assistent echter had reeds in 1905 zijn studie voor arts beëindigd in Amsterdam, was een jaar assistent geweest in de anatomie bij Professor B o l k, had van 1906—1908 te Chicago tandheelkunde gestudeerd en den titel van doctor of dental surgery verworven, had daarna een jaar de orthodontie bestudeerd bij A l f r e d K ö r b i t z.

Inderdaad was dit voor een assistent reeds een behoorlijke

staat van dienst en het behoeft geen nadere toelichting, dat de student, ondervraagd door dezen assistent, zich spoedig zeer klein begon te voelen. Te verwonderen was het dan ook niet, dat Van Loon in 1912, bij de uitbreiding van het aantal lectoren, als zoodanig werd benoemd, belast met het onderwijs in de orthodontie. De jonge lector in de tandheelkunde was zich bewust, dat hij een moeilijke opdracht te vervullen had, in het bijzonder voor hem, den medicus-docent, omdat voor hem o.a. de zware taak was weggelegd, den aanstaanden tandartsen de onmisbare aanvulling van medisch inzicht bij te brengen. De problemen der tandheelkunde toch zijn de groote problemen der algemeen medische wetenschap, ook zij moeten gebaseerd zijn op de zusterwetenschappen en voorbereidende vakken, als: physica, chemie en biologie. Van Loon stelde zich dan ook tot taak, zijn onderwijs op te bouwen op de algemeen medische basis, teneinde zooveel mogelijk het medisch inzicht van den student te verbreed en te verdiepen, waar de opzet van het geheel te kort schoot.

Toen het tandheelkundig onderwijs in 1913 opnieuw in de wet werd geregeld, was er, behalve de persoonlijke verzameling van den directeur Grevers, welke hij steeds aan het onderwijs dienstbaar maakte, niet veel onderwijsmateriaal aanwezig. Van Loon toog terstond aan den arbeid, om in deze leemte te voorzien. Deze verzameling zou een grondslag vormen voor zijn eigen wetenschappelijk werk. In 1915 verscheen een eerste studie over de morphogenie van de molaren in het menschelijk gebit. In 1916 een verhandeling over de „Variaties der molaren van het menschelijk gebit”. Uitvoerig worden de tandtheorieën onder de loupe genomen en met veel materiaal toegelicht. In 1917 volgt een kritische beschouwing der theorieën van Bolk, Adloff, Ahrens en Sicher over de tandontwikkeling. Een bij uitstek deskundige, collega Th. E. de Jonge-Cohen, voelde zich geroepen, dit anatomisch werk nader te belichten.

Van Loon ontwikkelde in deze jaren een groote activiteit. Het onderwijs in de orthodontie liet hem niet met rust. Met vele anderen, die dit deel der tandheelkunde beoefenden gevoelde hij de behoefte aan een methode, die het den

tandarts mogelijk zou maken een juiste diagnose te stellen bij de patienten met occlusie-anomaliën. Dit bracht hem tot zijn in 1914 gepubliceerde verhandeling: „Een nieuwe methode ter bepaling van het gebit tot de faciale lijnen”. Een ieder, die in deze jaren met Van Loon samenwerkte, zooals o.a. ondergeteekende als assistent, kan getuigen hoe hij zich met inzet van zijn geheele persoon op deze materie heeft geworpen om alles tot in finesses te bewerken. Hoeveel malen de proefpersonen „zuster Johanna” (Kortenhoff) en meine Wenigkeit in de gips gedompeld zijn, om den bewerker die gegevens te verschaffen, welke zijn kritische geest eischte, is niet te zeggen. Wij weten allen hoeveel orthodontisten van naam deze publicatie heeft geïnspireerd tot verbetering van de aangegeven beoordeelingsmethode, uitbreiding, wijziging of aanpassing voor de praktijk. Een werk, waarvan in „Das Handbuch der Zahnheilkunde” (4de Deel 1939) Professor Gustav Korkhaus zegt: „Zum erstenmal gelang es Van Loon, mit Hilfe von Gesichtsmasken, die zu beurteilenden Kiefermodelle in ihrer Lage zum Gesichtsschädel naturgetreu zu orientieren, und wenn sein genial erdachtes Verfahren wegen seiner Kompliziertheit auch keinen Eingang in die Praxis fand, so bedeutet es doch der erste nachhaltige Anstoss zur cephalometrischen Diagnostik zu einer Entwicklung, die noch in der jüngsten Zeit fühlbar ist”.

Behalve met het onderwijs in de orthodontie, was Van Loon tot 1918 belast met de polikliniek.

Ofschoon de kliniek onder den directeur Grevers resorteerde, had hij van omstreeks 1912 af, de leiding overgedragen aan Van Loon. Ieder van ons, die in dezen tijd heeft gestudeerd, weet op welk een voortreffelijke wijze het onderwijs in de mondheelkundige diagnostiek door hem werd gegeven. De polikliniek was door Grevers en Van Loon zuiver tandheelkundig gehouden, met uitzondering van het herkennen der medische afwijkingen in den mond, hetgeen er wel in betrokken werd. De therapie dezer afwijkingen en vooral de heelkundige therapie werd overgelaten aan andere afdelingen der universiteit.

Verder had Van Loon in de periode 1917—1918 het

directoraat van het Tandheelkundig Instituut waargenomen en omdat hij deze functie niet wenschte te behouden, werd wijlen Dr. H. de Groot in 1918 tot directeur benoemd. Diens onderwijsopdracht als lector luidde: „de mondheelkundige diagnostiek en kaakchirurgie”. Hierin ligt de verklaring, waarom de monddiagnostiek nadien niet meer door Van Loon werd gegeven, ofschoon dit gedeelte steeds met veel liefde en toewijding door hem werd gedoceerd. In 1919 droeg Van Loon de geheele polikliniek met de extractie-afdeeling aan De Groot over.

De theoretische en praktische behandeling der kaakfracturen vielen gedurende deze jaren ook onder de afdeeling orthodontie. Een ieder, die onder Van Loon's leiding dit gedeelte praktisch heeft beoefend, zal met dankbaarheid zijn voorlichting gedenken, vooral in het tijdvak 1914—1918, toen men in eenzelfde spannenden tijd leefde als op het oogenblik. Van Loon bepaalde zich ook in dien tijd niet alleen tot de burgerbevolking, maar stelde zijn kennis volgaarne ten dienste van de militairen en van de militaire tandartsen. Ik spreek hier uit ondervinding, daar ik in die jaren met dit deel van den dienst was belast.

In 1922 en 1923 vervolgde Van Loon zijn publicaties met zijn: „Apparat um Messungen zu machen an Patienten, an Masken und Schädeln”, „der Transporteur für Messungen an Gebissmodellen”, zijn prosoposcoop.

Een waardevolle erkenning voor zijn wetenschappelijk werk en zijn streven om de tandheelkunde op een hooger plan te brengen, gewerd hem in 1927 bij de herdenking van het 50-jarig bestaan van het universitaire tandheelkundig onderwijs in Nederland. Op voorstel van de Medische Faculteit benoemde de Utrechtsche Academische Senaat J. A. W. van Loon, den docent in de orthodontie, tot doctor honoris causa in de geneeskunde.

Van regeeringswege vond zijn werken waardeering door het verleenen van de koninklijke onderscheiding van Officier in de Orde van Oranje Nassau.

De professie erkende het groote belang van zijn werk, het Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap benoemde hem tot Eerelid.

Gedurende de laatste jaren trad Van Loon niet meer zoo sterk in het openbare tandheelkundig leven naar voren. Wij kunnen het vermoeden uitspreken, dat de langdurige ziekte, waaraan hij ten slotte bezweek, hieraan niet vreemd zal zijn geweest. Als laatste bewijs van jarenlangen arbeid verscheen in 1940 van zijn hand, met medewerking van Mejuffrouw Margaretha H. Hulshoff, de catalogus van de Bibliotheek van het Tandheelkundig Instituut en van Tandheelkundige Boekwerken in de Universiteitsbibliotheek. Ook voor dit werk kunnen wij hem niet genoeg dankbaar zijn. Het was hem niet gegeven aan het tweede deel, dat de buitenlandsche proefschriften over tandheelkunde zal bevatten, verder mee te werken. Zijn goede wil om te helpen en te arbeiden was steeds aanwezig, maar zijn krachten lieten hem in den steek. Wij mochten dit nog ondervinden in het begin 1939, toen de regelingscommissie van het congres in Mei van dat jaar tot Van Loon het verzoek richtte, een overzicht te willen geven van de ontwikkeling der orthodontie gedurende de laatste vijf en twintig jaren. Met veel enthousiasme werd deze taak door hem aanvaard. Eenigen tijd later zag hij zich echter gedwongen ontheffing te vragen, omdat, zooals hij zelf het uitdrukte: „Ik kan niets anders aan mijn hoofd hebben, dan het gewone werk en dat valt mij reeds zwaar”. Het liet zich niet aanzien, dat hij reeds zoo spoedig zijn arbeid geheel zou moeten opgeven.

De woorden van collega Oidtmann in het *Utrechtsch Dagblad* van 23 April 1940 zijn zoo juist, wanneer hij schrijft: „Hij was de volkomen belangelooze mensch en wars van alle eerbetoon. Voor zijn medewerkers en vele anderen een trouw vriend en raadgever. De Nederlandsche Tandheelkunde is een goed mensch armer geworden en betreurt het verlies van een voortreffelijk docent.

Hij ruste in vrede.

Amsterdam, 8 Mei 1940.

A. EDEL.

Collega dr. Th. E. de Jonge-Cohen, schrijft ons het volgende :

Gaarne voldoe ik aan den wensch der redactie — die ons

immers nog eenmaal de figuur van den overledene voor den geest terugroepen wil — om met enkele woorden het anatomisch werk van *V a n L o o n* in het licht te stellen.

Want ook al ging in den lateren tijd zijn belangstelling hoe langer zoo meer naar de orthodontie en de fractuurbehandeling uit, het zijn niettemin zijn anatomische jaren geweest, welke richting gegeven hebben aan zijn wetenschappelijken loopbaan: zijn leermeester *B o l k* toch was het, die hem den weg naar de tandheelkunde gewezen heeft. Het spreekt derhalve wel vanzelf, dat vooral in den aanvang van zijn lectoraat — toen nog niet ten volle door de steeds zwaarder drukkende beslommeringen van het onderwijs in beslag genomen — óók de problemen der anatomie zijn volle belangstelling genoten.

Levendig herinner ik mij, hoe in zijne orthodontische colleges óók de vraagstukken der gebitsontwikkeling steeds zijne bijzondere aandacht hadden en hoe scherp hij dan zijne opvattingen tegenover die van *B o l k* — die juist in die dagen zijne bekende „Schets der ontwikkelingsgeschiedenis van het menscheijk gebit” het licht had doen zien — wist te formuleeren. Zóó heeft hij wellicht bij meer dan een, maar stellig bij één zijner leerlingen de belangstelling gewekt voor de zoo fel omstreden problemen van phylogenese en morphogenese der tanden. — Met groote erkentelijkheid moge ik daarvan op deze plaats getuigen.

* * *

Reeds vanaf het begin zijner Utrechtsche jaren hield *V a n L o o n* zich bezig met het verzamelen van anatomisch materiaal: de kliniek schonk hem daartoe trouwens een dagelijks wederkerende gelegenheid. Aldus beschikte hij na enkele jaren reeds over eene uitgebreide verzameling van praeparaten en gipsafgietsels op het gebied van normale en pathologische anatomie.

Deze was het, welke tezamen met de verzameling-*G r e v e r s* den materielen grondslag legde zijner eigene onderzoekingen: jaren achtereen hebben deze hem bezig gehouden; eenmaal gepubliceerd, wekten zij — mede door de schitterende reproductie van een keur van foto's — niet slechts de

belangstelling maar nòg meer de bewondering van ieder.

Men verwachtte hier van mij geen oordeel over de wetenschappelijke beteekenis van zijne met groote scherpzinnigheid uitgewerkte theorieën: wel moge verzeerd, dat zij in wijden kring de aandacht trokken en dat zijn rijke casuïstiek tot verre buiten onze landsgrenzen bevruchtend gewerkt heeft: wij noemen hier slechts de namen van *Schwarz* te *Bazel* en de Italiaansche onderzoekers *Gottardi* en *Taviani*.

Viel het te verbazen, dat kort daarop het Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap den nog jongen geleerde met een eerlidmaatschap onderscheidde?

Ook op de in dien tijd door *Bolk* in het leven geroepen anatomendagen was *Van Loon* een trouw en altijd welkom bezoeker. Nog in het jaar 1923 hield hij er een zeer belangwekkende voordracht over de aangeboren dubbelszijdige onderlipfistel bij den mensch. Slechts noode hebben wij hem de latere jaren in dezen kring gemist!

* * *

Gelijk ruim tien jaren terug zijn leermeester, zoo is thans ook *Van Loon* na een langdurig en smartelijk ziekbed van ons heengegaan.

Emigravit . . . en over hem is de rust gekomen en de stilte van den dood, dien wij slechts dankbaar kunnen zijn, dat hij zich tenslotte ook over dezen nobelen, onvergetelijken mensch heeft willen ontfermen!

Requiescat in pace.